

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

ЧОС ЛЮДМИЛА ЮРІВНА

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Спеціальність: 232 «Соціальне забезпечення»
Освітньо-професійна програма «Соціальне забезпечення»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

БИЧУК ІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА,
кандидат філософських наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол № 21
засідання кафедри соціальної роботи
та педагогіки вищої школи від 16 травня 2024 р.
Завідувач кафедри

_____ проф. Чернета С.Ю.

ЛУЦЬК – 2024

АНОТАЦІЯ

Чос Л.Ю. Соціальний захист населення в територіальній громаді. – Рукопис.

Робота на здобуття освітньо-професійного ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 232 Соціальне забезпечення. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2024.

Одним з важливих напрямів розвитку суспільства є соціальний захист населення як один із напрямів соціальної політики. В умовах проведення багатьох реформ суттєво порушується баланс інтересів різних верств населення, прошарків і класів, що веде до негативних соціально-економічних наслідків, подолання яких є можливим за допомогою різних форм та методів системи соціального захисту населення.

Об'єкт дослідження – соціальний захист населення.

Предмет дослідження – механізми соціального захисту населення в територіальній громаді.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування положень та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму забезпечення соціального захисту населення в територіальній громаді.

У першому розділі бакалаврської роботи обґрунтовано теоретичні засади дослідження соціального захисту населення: проаналізовано теоретичні підходи щодо вивчення соціального захисту населення; проаналізовано фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення.

У другому розділі бакалаврської роботи нами було проведено аналіз механізмів забезпечення соціального захисту населення (на прикладі Луцької міської територіальної громади).

На основі отриманих результатів дослідження розроблено методичні рекомендації щодо удосконалення механізмів соціального захисту населення в Луцькій міській територіальній громаді.

Ключові слова: соціальний захист населення, територіальна громада, фінансове забезпечення, населення громади.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1. Теоретичні підходи щодо вивчення соціального захисту населення	6
1.2. Фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення	13
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)	21
2.1. Характеристика системи соціального захисту населення в Луцькій міській територіальній громаді	21
2.2. Напрями удосконалення механізмів соціального захисту населення в Луцькій міській територіальній громаді	36
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з важливих напрямів розвитку суспільства є соціальний захист населення як один із напрямів соціальної політики. В умовах проведення багатьох реформ суттєво порушується баланс інтересів різних верств населення, прошарків і класів, що веде до негативних соціально-економічних наслідків, подолання яких є можливим за допомогою різних форм та методів системи соціального захисту населення.

Соціальний захист населення є дієвим тоді, коли забезпечуються матеріальний добробут, економічна самостійність, самореалізація й певний соціальний статус індивіда, його фізичне й духовне благополуччя та душевний комфорт, і це стосується не тільки соціально незахищених верств, але й працездатного населення.

В процесі реалізації децентралізаційної реформи більшість повноважень у сфері соціального захисту населення передано на місцевий рівень органам місцевого самоврядування. За цих умов органи місцевого самоврядування постають перед викликом вироблення дієвих управлінських механізмів забезпечення ефективності системи соціального захисту жителів територіальної громади із залученням потенціалу останньої.

Напрями соціальної політики розглядали вітчизняні вчені, зокрема О. Антоненко, В. Глушенко, О. Кириленко, Е. Лібанова, Л. Лисяк, Г. Лопущняк, І. Лук'яненко, І. Луніна, І. Лютий, О. Макарова, Д. Полозенко, Н. Савченко, В. Федосов, І. Чугунов, Л. Черенько, А. Чухно, С. Юрій. Розвитку соціального захисту населення присвячено праці багатьох вчених: В. Антропова, Н. Борецької, С. Качули, Н. Власенко, Ю. Пасічника, В. Рудика, М. Руженського та ін. Незважаючи на певні напрацювання, з плином часу дане питання залишається актуальним та потребує подальшого дослідження.

Питанням соціального захисту населення приділяється недостатня увага. Залишаються невирішеними проблеми поліпшення фінансування системи соціального захисту, розробки ефективної фінансової політики у соціальній

сфері, недостатність організаційно-правової бази. Саме тому виникає необхідність удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Актуальність проблеми і відсутність належного теоретичного і практичного рівнів її аналізу в Україні, зумовлює вибір теми нашого дослідження «Соціальний захист населення в територіальній громаді».

Об'єкт дослідження – соціальний захист населення.

Предмет дослідження – механізми соціального захисту населення в територіальній громаді.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування положень та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму забезпечення соціального захисту населення в територіальній громаді.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

- проаналізувати сутність соціального захисту населення;
- дослідити фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення;
- проаналізувати систему соціального захисту населення в територіальній громаді;
- розробити рекомендації щодо удосконалення механізмів соціального захисту населення в громаді.

Методи дослідження: в процесі дослідження було використано теоретичні та емпіричні методи дослідження, а також загальнонаукові методи, такі як: теоретичне узагальнення, аналіз, синтез, абстрагування.

Апробація результатів та публікації. Положення та результати дослідження були оприлюднені на XV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення». (16 травня 2024 р.) та викладені в тезах «Теоретичні підходи щодо вивчення соціального захисту населення» (с. 162-163).

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Теоретичні підходи щодо вивчення соціального захисту населення

Міжнародні документи з прав людини визнають необхідність соціального захисту як невід'ємну частину розвитку сучасних демократичних держав. Так, Стаття 22 Загальної Декларації прав людини 1948 р. засвідчує: «кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення, здійснення необхідних для підтримання її гідності й для вільного розвитку прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль, міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави»[11]. «Право на гідний життєвий рівень (у тому числі їжу, одяг, житло, медичний догляд і соціальне обслуговування), що необхідний для підтримання здоров'я та добробуту її самої та сім'ї, на забезпечення у випадку безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості, втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини»[11], задекларовано у Статті 25. Загальної Декларації прав людини 1948 р.

У Конвенції міжнародної організації праці № 102 викладено «концепцію соціального захисту, яка проголошує право всіх громадян на соціальну допомогу незалежно від трудового стажу та розміру виплачених страхових внесків, виокремлюючи дев'ять напрямів, за котрими допомога повинна надаватися. Це – медичне обслуговування, допомога за хворобою, допомога з безробіття, пенсії за старістю, пенсії з виробничого травматизму, допомога у зв'язку з народженням дитини, сімейна допомога, допомога з інвалідності, допомоги за втрати годувальника» [12].

Соціальному захисту та захисту економічних прав присвячені такі історичні документи, як Європейська соціальна хартія та Європейська соціальна хартія.

Генеральна Асамблея ООН, спеціальною 24 – ю сесією, зацентувала свою увагу на важливості створення та удосконаленні системи соціального захисту .

Статтею 46 Конституції України «гарантовано право громадянина на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [13]. Також цією статтею Конституції акцентовано, що «це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними» [13].

Відповідно до чинного законодавства України ключовими принципами внутрішньої політики в соціальній сфері є:

- «забезпечення гарантованих Конституцією України прав і свобод громадян на основі впровадження європейських стандартів соціального захисту, підвищення якості соціальних послуг;
- надання громадянам упродовж усього життя соціальних гарантій на основі вдосконалення системи соціальних стандартів і пільг;
- досягнення ефективного демографічного розвитку;
- поліпшення соціального захисту дітей, утвердження духовно й фізично здорової, матеріально забезпеченої та соціально благополучної сім'ї;
- сприяння молоді в реалізації творчих можливостей та ініціатив, залучення її до активної участі в соціальному, економічному та гуманітарному розвитку держави, насамперед малозабезпечених, із обмеженими фізичними можливостями представників молоді, працівників бюджетної сфери; формування потужного державного замовлення на будівництво соціального житла, відродження доступного іпотечного кредитування;

– трансформація державної політики у сфері зайнятості та ринку праці, зокрема, через розвиток партнерства між роботодавцями і найманими працівниками, власниками підприємств, установ, організацій та професійними спілками;

– подолання бідності й зменшення соціального розшарування, зокрема, шляхом сприяння самозайнятості населення, розвитку малого та середнього бізнесу, недопущення виникнення заборгованості із заробітної плати на підприємствах, в установах, організаціях усіх форм власності;

– забезпечення державних гарантій щодо реалізації соціальних прав працівників підприємств, установ, організацій усіх форм власності, забезпечення молоді першим робочим місцем;

– забезпечення захисту прав громадян України, які працюють за кордоном, та сприяння їх поверненню в Україну;

– поетапне погашення зобов'язань держави за знеціненими заощадженнями громадян;

удосконалення системи пенсійного забезпечення, створення умов для гідного життя людей похилого віку, стимулювання розвитку недержавної системи пенсійного страхування» [24].

Сучасна українська держава є виразником соціальних та економічних інтересів всього населення, тому функціонування й розвиток системи соціального захисту населення спрямовані на вирішення соціальних проблем людини.

У практичному аспекті соціальний захист населення проявляється у тому, що забезпечуються матеріальний добробут та економічна самостійність. Досягнення соціального добробуту є можливим за умови зайнятості людини продуктивною працею, відповідної оплати цієї праці, наявності інститутів, які забезпечують захист прав і свобод людини.

Отже, соціальне забезпечення (соціальний захист) – це система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальний захист населення від наслідків соціальних ризиків.

Розглядаючи сутність соціального забезпечення в Україні, слід відзначити широкий спектр різних авторських підходів до його трактування.

М. Даніліна стверджує, що «соціальний захист – це система заходів правового, соціально-економічного та організаційного характеру, що гарантується і реалізовується державою для забезпечення гідного життя, тобто матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства і вільного розвитку людини» [9, с. 26].

І. Белова та Н. Семенишена зазначають, що «окремі науковці розглядають соціальний захист як систему, що складається із:

1) правових, соціально-економічних і організаційних заходів, котрі гарантує та реалізує державою з метою гарантування належного рівня життя людини, тобто матеріального забезпечення відповідно до стандартів сучасного суспільства;

2) інститутів державного соціального забезпечення, соціальної допомоги, соціального й особистого страхування, а також внутрішньо-організаційних форм соціальної допомоги, що функціонують для матеріального, медичного та реабілітаційного забезпечення людей похилого віку, непрацездатних, хворих, безробітних, сімей, які втратили годувальника, а також надання допомоги сім'ї;

3) принципів, методів, законодавчо установлених державою соціальних гарантій, заходів та закладів, котрі забезпечують умови для нормальної життєдіяльності різних соціальних категорій і груп» [1, с. 98].

І. Смирнова, О. Лихошва, Н. Рак, Л. Горієва «соціальний захист визначають на основі таких складових: соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна допомога» [49].

Проаналізувавши наукові підходи щодо законодавчого трактування прав соціального забезпечення населення О. Гузенко та Т. Хайлова зробили висновок, що «одним із напрямків, який на цей час потребує поглибленого дослідження, це принципи прав соціального забезпечення, адже відсутність таких принципів робить неоднозначним дотримання законодавства в сфері соціального забезпечення» [7, с. 21].

М. Бондар зазначає, що на «сьогодні в Україні немає єдиного нормативного документу, який регулював бивсі аспекти соціального захисту населення. Соціальне забезпечення розглядається як система державних заходів щодо надання матеріальної допомоги з метою компенсації, зниження або запобігання негативного впливу соціальних ризиків на осіб, які через незалежні від них життєві обставини не мають достатніх засобів до існування. Це форма вираження політики держави, спрямованої на матеріальне забезпечення окремих категорій громадян (за рахунок частини державного та місцевих бюджетів, фондів соціального страхування, позабюджетних фондів. Тоді як соціальний захист є практичною діяльністю, яка полягає у реалізації основних напрямів соціальної політики завдяки комплексу організаційно-правових і соціально-економічних заходів. К. Мельник визначає соціальний захист як обов'язок суспільства, який реалізує держава, щодо утримання конкретної категорії громадян в особливих випадках та особливими засобами за рахунок суспільства завдяки мережі державних органів, органам місцевого самоврядування, громадським організаціям» [3].

Система соціального захисту – «це інтегрована цілісність соціального страхування, соціальної допомоги соціального забезпечення, що орієнтована на сталий людський розвиток. Соціальне страхування – це встановлена державою система права щодо надання соціальних послуг та матеріального забезпечення громадянам у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від громадянина причин, старості та в інших випадках, передбачених законом, зарахунок грошових коштів, що формуються шляхом сплати страхових внесків роботодавцями та найманими працівниками, а також бюджетних асигнувань у випадках, визначених законодавством. Соціальне страхування можна собі уявити як соціальну систему, що ставить за мету створення загальнонаціональної організації взаємодопомоги обов'язкового характеру, яка зможе діяти досить ефективно лише в тому випадку, якщо вона буде

всеосяжною як з погляду охоплення нею населення, так і з погляду покриття ризиків)» [18].

«Соціальна допомога – це одна з основних форм підтримки суспільством осіб, чиє матеріальне становище не відповідає загальноприйнятому рівню забезпечення або є нижчим межі забезпеченості, визначеної законодавством.

Одним із головних завдань соціальної допомоги є полегшення матеріального стану людей, які опинилися у скрутному матеріальному становищі і дійсно потребують такої допомоги)» [18].

«Соціальне забезпечення є складовою системи соціального захисту і виконує функцію накопичення розподілу коштів соціального захисту, призначених для соціальної допомоги, виплат з соціального страхування. Соціальне забезпечення включає пенсії та різні види допомоги (з тимчасової втрати працездатності, по вагітності й пологах, по догляду за дитиною до 3 років, по догляду за хворою дитиною, на поховання, допомогу непрацездатним особам, дохід яких менший від встановленої межі малої забезпеченості тощо)» [18].

Л. Павлова зазначає, що «після аналізу структури систем соціального захисту вітчизняних науковців виникають запитання, котрі потребують детального розгляду. Вивчаючи різноманітні підходи і погляди на структуру державної системи соціального захисту населення, ми дійшли висновку, що визначальними її структурними елементами є:

- соціальне страхування;
- соціальна допомога;
- соціальні гарантії та стандарти;
- соціальні послуги (див. Додаток А) [18, с. 32].

Л. Осіпова у свою чергу зазначає, що «Соціальне забезпечення суспільства – це головний крок на шляху до процвітання країни та її народу ... Система соціального захисту – це інтегрована цілісність соціального страхування, соціальної допомоги соціального забезпечення, що орієнтована на сталий людський розвиток» [17, с. 79].

В країнах-членах Європейського союзу виділяють чотири основні моделі систем соціального захисту громадян: континентальна (бісмарківська), англосаксонська (модель Беверіджа), скандинавська і південно-європейська [4].

В науковій літературі «додатково виокремлюють ліберальну модель (усі англосаксонські країни, включаючи Велику Британію), консервативно-корпоративну модель (Бельгія, Німеччина, Франція) та соціал-демократичну модель (скандинавські країни). Проте це невичерпаний перелік моделей систем соціального захисту, більш детальну класифікацію моделей наводять у своїй праці К. Слюсаренко та М. Садовенко» [39]. Система соціального страхування «в кожній країні має свої особливості і звичайно має прямий взаємозв'язок із економічним розвитком країни. Варто відзначити, що аналіз системи соціального страхування в різних країнах світу показав, що існує певна градація за рівнями страхових внесків залежно від групи населення. Зокрема, це можна говорити про звичайних працівників та людей з інвалідністю, які сплачують страхові внески. Страхові внески, в свою чергу, покривають різні види страхових виплат та допомог» [39].

Кожна з «цих моделей має свої особливості формування джерел та критеріїв розподілу покриття соціального забезпечення населення, що і характеризує рівень соціального захисту» [4].

Соціальний захист населення в Україні регулюється великою кількістю законів, постанов КМУ та інших нормативних актів. Проте, ця розпорошеність законодавства може створювати суперечності, що ускладнюють впровадження державної політики у цій сфері. Також, різні документи можуть містити різні правила щодо надання соціальних виплат та допомоги, що може призвести до нерівності у їх отриманні громадянам.

Отже, ефективна «державна політика щодо соціального захисту реалізується шляхом встановлення мінімальних рівнів соціального захисту та спонукає до встановлення багатостороннього партнерства за участю державних, приватних та некомерційних організацій, а також міжнародних,

національних та місцевих партнерів, особливо у галузі охорони здоров'я та соціального захисту»[4].

1.2. Фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення

Фінансовий механізму соціального захисту населення забезпечує «необхідні умови для формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, а також підтримується певний порядок їх руху з метою підвищення якості життя населення та суспільного добробуту. Фінансовий механізм соціального захисту населення упорядковує дію і визначає напрям опосередкованого руху частки вартості суспільного продукту у сфері соціального захисту населення» [15, с. 50].

Н. Лубкейта С. Крамарчук зазначають, що «аналіз визначень щодо фінансового механізму соціального захисту населення дає нам можливість констатувати відсутність єдиного підходу до його трактування. Вітчизняні вчені розглядають його і як систему, і як сукупність розподільчих відносин. Інші дослідники подають тлумачення фінансового механізму соціального захисту населення і в широкому та і у вузькому розуміннях. Але всі перераховані підходи розкривають зміст фінансового механізму соціального захисту населення з різних боків» (табл. 1.2.) [14, с. 328].

«Безпосередньо методи фінансового забезпечення в Україні реалізуються через три основні форми соціального захисту: соціальне страхування, соціальне забезпечення та соціальну допомогу.

Сам процес фінансового забезпечення можливо умовно поділити на два етапи:

- 1) формування фінансових ресурсів;
- 2) використання фінансових ресурсів. Кожен з етапів характеризується набором певних елементів.

Фінансовий механізм забезпечення соціального захисту населення – це сукупність способів організації фінансових відносин, котрі виникають у

процесі розподільчих та перерозподільних відносин і спрямовані на вирішення соціальних проблем та подолання соціальних ризиків»[14, с. 328].

«Досягнення стратегічних і тактичних пріоритетів соціального захисту населення не можливе без розбудови відповідного механізму їхньої реалізації у розрізі трьох складових: правової, організаційної та фінансової підсистем. Правова підсистема механізму реалізації соціального захисту населення має передбачати розробку і затвердження комплексу нормативно-правових актів, що формують юридичне підґрунтя для прийняття практичних рішень, а саме: визначають коло осіб, на яких поширюються заходи соціального захисту та принципи його надання; врегульовують сфери відповідальності самих індивідів, суб'єктів господарювання і держави (в тому числі центральних органів влади, місцевого самоврядування) у царині соціального захисту; закріплюють види та форми матеріальної, фінансової та інших видів допомоги, які надаються в рамках реалізації заходів соціального захисту та ін. Організаційна підсистема механізму реалізації соціального захисту має передбачати формування системи його організаційного забезпечення, а саме: мережі органів загальної та спеціальної компетенції у сфері соціального захисту населення, розподіл повноважень і відповідальності між органами управління соціальним захистом на різних рівнях адміністративно-територіального устрою та ін.» [16, с. 22-23].

Таблиця 1.2.

Підходи вітчизняних учених до визначення фінансового механізму соціального захисту населення

Вчені	Визначення фінансового механізму соціального захисту населення
Л.Баранник	«сукупність форм і методів, інструментів і важелів формування та використання фондів фінансових ресурсів з метою захисту населення від соціальних ризиків» [14]

Н.Савченко	«система управління фінансовими відносинами через сукупність встановлених державою методів,інструментів і важелів з відповідним регулюванням та забезпеченням їх впливу на рівень соціального захисту населення» [14]
О.Жук, О.Данилюк	«у широкому розумінні – сукупність автономних фінансових механізмів соціального страхування,соціального забезпечення та соціальних стандартів і гарантій, що комплексно взаємодіють, взаємодоповнюють одне одного та сприяють ефективному його функціонуванню з метою забезпечення сталого розвитку держави та задоволення життєво необхідних потреб кожного громадянина на рівні не нижче прожиткового мінімуму; у вузькому розумінні – певний комплекс спеціально розроблених, законодавчо закріплених та визначених соціально-економічною політикою форм і методів, інструментів і важелів акумулювання, перерозподілу і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення добробуту кожного члена суспільства та підвищення рівня соціального захисту найбільш незахищених верств населення – осіб з обмеженими фізичними і розумовими можливостями, безробітних, багатодітних родин, дітей-сиріт та ін.» [14]
А.Огінська	«фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення передбачає формування джерел фінансових ресурсів, що спрямовуються на виконання відповідних програм і заходів, а також обґрунтований вибір методів, форм та важелів їх використання» [14]
О.Насібова	«сукупність грошових відносин розподільчого характеру, в процесі яких формуються фонди фінансових ресурсів для компенсації наслідків соціальних ризиків, які призводять до

	повної або часткової втрати заробітку та спричиняють зміни матеріального становища» [14]
--	--

Фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення передбачає «формування джерел фінансових ресурсів, що направляються на виконання відповідних програм і заходів, а також обґрунтований вибір методів, форм та важелів їх використання. У ринковій економіці соціальний захист населення реалізується за допомогою фінансових ресурсів усіх економічних агентів: домашніх господарств, суб'єктів господарювання і держави» [5, с. 328] (рис. 1.10).

У структурі фінансового механізму «також слід виділяти забезпечувальні складники: нормативно-правове забезпечення; інформаційне забезпечення; технічне та кадрове забезпечення.

Фінансовий механізм соціального захисту населення функціонує в межах правового поля. Державні органи влади, органи соціального захисту та інші юридичні та фізичні особи керуються у своїй діяльності, у тому числі і щодо соціального захисту населення, чинними нормативно-правовими актами. Система законодавчих та підзаконних актів, що регламентує порядок здійснення соціального захисту населення в Україні, є доволі розгалуженою, потребує вдосконалення та систематизації.

Рис. 1.1. Структурно-логічна схема фінансового механізму реалізації соціального захисту населення

Складник інформаційного забезпечення відіграє важливу роль у налагодженні взаємозв'язку між органами державної влади та місцевого самоврядування, державними та недержавними суб'єктами, що надають соціальні послуги, громадськістю. Інформаційне забезпечення значною мірою детермінує виконання важливих завдань державного управління у сфері соціального захисту, зокрема: моніторинг якості соціальних послуг та ефективність їх надання; контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, дотриманням і виконанням державних соціальних стандартів, ліцензійних умов; аналіз екзогенних і ендогенних факторів, які впливають на надання соціальних послуг, прогнозування їхніх обсягів; розроблення та

ухвалення нормативно-правових актів, оперативних управлінських рішень у сфері соціального захисту населення; аналіз обґрунтованості прийнятих рішень [6, с. 114].

Складник технічного забезпечення передбачає комплекс заходів щодо своєчасного і повного забезпечення співробітників органів управління та соціального захисту населення відповідною технікою (комп'ютерами, принтерами тощо), програмним забезпеченням, іншим необхідним обладнанням для створення належних умов праці та ефективної реалізації професійних обов'язків працівниками цих структур.

Особливе значення відводиться «кадровому забезпеченню системи соціального захисту населення, адже органи соціального захисту зобов'язані професійно надавати соціальні послуги населенню, тому вони потребують висококваліфікованих працівників. Загалом в Україні надто громіздка і забюрократизована мережа державних та комунальних закладів соціального захисту і соціальних служб. Вона потребує реструктуризації, адже на утримання системи органів соціального захисту виділяється коштів чи не більше, ніж на соціальний захист» [14, с. 330].

Джерела фінансування також можна «згрупувати у три великі групи:

- 1) державні централізовані фонди (до них відноситься державний та місцеві бюджети, а також усі соціальні фонди, які входять до їх складу);
- 2) державні децентралізовані фонди (до даної групи входять фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування);
- 3) недержавні соціальні фонди (які формуються за рахунок добровільних внесків підприємств, населення та держави)» [8].

«Однією з головних умов успішного функціонування системи соціального захисту є збалансування потреби у фінансових ресурсах з наявними доходами. Основні фактори, які впливають на потребу у фінансових ресурсах для соціального захисту населення поділяються на економічні, політичні, демографічні» [8] (рис.1.2.). Незважаючи на значну кількість чинників, які впливають на фінансове забезпечення, незалежно від прямого чи

опосередкованого впливу, все-таки найбільший вплив на потребу у фінансових ресурсах має кількість та розмір соціальних трансфертів, які існують у системі соціального захисту.

Рис. 1.2. Основні чинники, які впливають на потребу у фінансових ресурсах для соціального захисту населення

Ключовою «складовою фінансової підсистеми механізму реалізації соціального захисту населення є напрями фінансування, які, на наш погляд, можна консолідувати за двома ознаками:

- за критерієм об'єкта захисту фінансування соціального захисту доцільно поділяти у розрізі непрацездатних осіб та економічно активного населення, а також виділяти універсальні заходи соціального захисту. Такий підхід до розмежування дає можливість розмежувати суспільні видатки на соціальний захист відповідно до об'єктів захисту і характеру дії на них соціальних ризиків та, відповідно, вказати на оптимальні часові параметри такого фінансування;

• за критерієм форми соціального захисту пропонуємо розрізняти фінансування соціальних виплат та соціальних послуг. Такий підхід може бути використаний як додатковий до попередньо охарактеризованого, що створить передумови для оптимізації структури суспільних витрат на соціальний захист у розрізі окремих напрямів. До прикладу, у фінансуванні соціального захисту непрацевдатних осіб об'єктивно переважають видатки на надання соціальних трансфертів, тоді як у фінансуванні соціального захисту економічно активного населення увага має фокусуватися на наданні послуг, спрямованих на допомогу людині самотійно подолати наслідки реалізації соціального ризику й усунути можливості його впливу в майбутньому» [16, с. 135].

Основними напрямками вдосконалення фінансового механізму соціального захисту населення є:

- реструктуризація надто громіздкої та забюрократизованої системи органів соціального захисту, розмежування повноважень із здійснення соціальних видатків між ними;
- встановлення обґрунтованих соціальних стандартів, дотримання їх та позбавлення їх декларативності;
- оптимізація та систематизація соціальних пільг; проведення дієвого контролю за використанням коштів бюджетів та державних цільових фондів на соціальний захист.

Фінансове забезпечення соціального захисту можна визначити як систему грошових відносин розподільчого характеру. Основними формами соціального захисту, через які відбувається безпосередньо фінансування соціальних трансфертів, є соціальне забезпечення, соціальне страхування та соціальна допомога. Не зважаючи на різні джерела фінансування та умови виплати соціальних трансфертів, дані форми є взаємозалежними, утворюючи досконалу систему соціального захисту населення.

РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

2.1. Характеристика системи соціального захисту населення в Луцькій міській територіальній громаді

Реалізація механізмів соціального захисту жителів територіальної громади значною мірою визначається її соціально-економічною характеристикою.

Вперше утворена 25 жовтня 2019 року шляхом приєднання Прилуцької сільської ради Ківерцівського району до Луцької міської ради обласного значення. У сучасному вигляді утворена згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 708-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Волинської області» [19], шляхом об'єднання Луцької міської ради обласного значення, Рокинівської селищної ради, Боголюбської, Заборольської, Княгинівської, Одерадівської, Шепельської сільських рад Луцького району, Жидичинської, Озерцівської та Прилуцької сільських рад Ківерцівського району та Іванчицівської сільської ради Рожищенського району [19].

Станом на 1 січня 2023 року населення Луцької міської територіальної громади становило 236 322 особи.

Станом на 30.11.2022 року системою соціального захисту Луцької міської територіальної громади було охоплено понад 108 тисяч жителів, або 44% від загальної чисельності населення громади. А це, насамперед, надання пільг та субсидій на житлово-комунальні послуги, призначення державних соціальних допомог, оздоровлення пільгових категорій громадян, соціальна підтримка осіб з інвалідністю, постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, ветеранів війни та інших. На обслуговуванні в територіальному центрі перебуває 3764 підопічних, з них жінок – 2649 (70,4%), чоловіків – 1115

(29,6%). Серед підопічних установи – одинокі громадяни похилого віку, особи з інвалідністю (старші 18 років), переміщені особи та інші громадяни, які в силу обставин опинилися у складних життєвих обставинах. Впродовж 9 місяців 2022 року структурними підрозділами територіального центру надано 198 476 соціальних послуг 6234 громадянам.

З початком широкомасштабної війни, значна частина економіки країни припинила свою роботу, і зросла кількість людей, які потребують допомоги та підтримки. Особливо це стосується внутрішньо переміщених осіб, безробітних, людей з інвалідністю та одиноких людей похилого віку.

На початку 2023 року у Луцькій територіальній громаді зареєстровано близько 19 тис. внутрішньо переміщених осіб, які прибули з окупованих територій та місць, де тривають бойові дії.

Для забезпечення надання соціальної підтримки та захисту вразливих верств населення громади луцькою міською територіальною громадою було затверджено Програму соціального захисту населення громади на 2023–2025 роки (далі - Програма). Дана Програма дає змогу зберегти ті пріоритетні напрямки соціального захисту населення, які дозволяють приділити належну увагу та підтримувати життєдіяльність соціально вразливих мешканців громади.

Програма соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади на 2023–2025 роки підготовлена відповідно закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні» [25], «Про соціальні послуги» [31], «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [20], «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [27], «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [32], «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» [28], «Про жертви нацистських переслідувань» [22], «Про соціальний захист дітей війни» [29], «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [33], «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» [26], «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [23], рішення

Луцької міської ради від 25.09.2019 № 63/43 «Про добровільне приєднання територіальної громади Прилуцької сільської ради до територіальної громади міста Луцька» [21], розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 708-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Волинської області»[19].

Програма соціального захисту населення створена з метою забезпечення додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту окремих категорій мешканців Луцької міської територіальної громади; впорядкування системи надання муніципальних допомог, пільг та компенсацій; створення фінансових, організаційно-правових механізмів для досягнення позитивних зрушень щодо рівня та якості життя незахищених верств за рахунок можливостей місцевого самоврядування та у співпраці з громадськістю.

Ухвалена Програма сприяє ефективному вирішенню соціальних проблем мешканців Луцької міської територіальної громади, оскільки вона ґрунтується на принципах системності та адресності. Ця програма координує взаємодію виконавчих органів міської ради, об'єднань громадян та громадськості, спрямовуючи їхні зусилля на вирішення конкретних проблем. Застосування програмного фінансування заходів Програми також забезпечує прозорість бюджетного процесу в соціальній сфері Луцької міської територіальної громади. Це означає, що гроші будуть витрачені згідно з чіткими критеріями і контролем, що сприяє відкритості та довірі громадян до владних структур.

Фінансування виконання Програми здійснюється за рахунок коштів з бюджету Луцької міської територіальної громади, а також із інших джерел фінансування, які не заборонені законодавством. Щорічно при формуванні бюджету виділяються спеціальні кошти, враховуючи фінансові можливості, для забезпечення виконання заходів Програми соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади на період з 2023 по 2025 рік (табл. 2.1.). Також планується залучення благодійних внесків та гуманітарної допомоги для успішної реалізації Програми.

Таблиця 2.1.

Ресурсне забезпечення Програми соціального захисту населення
Луцької міської територіальної громади на 2023–2025 роки

Обсяг коштів, які планується залучити на виконання Програми за джерелами фінансування, тис. грн.	Роки			Загальний обсяг фінансування, тис. грн.
	2023 рік	2024 рік	2025 рік	
Обсяг фінансових ресурсів всього, у тому числі:	52439,0	55454,0	57789,0	165682,0
коштів бюджету громади	52439,0	55454,0	57789,0	165682,0
Всього:	52439,0	55454,0	57789,0	165682,0

Для повноцінного соціального захисту мешканців Луцької міської територіальної громади в Програмі прописано виконання певного переліку завдань, які б у повному об'ємі забезпечили соціальний захист населення громади:

I. Інформаційно-роз'яснювальна робота та виявлення соціально незахищених мешканців громади.

II. Адресна матеріальна підтримка соціально вразливих груп населення громади.

III. Забезпечення реалізації права на пільги окремих пільгових категорій громадян.

IV. Підтримка внутрішньо переміщених осіб.

V. Підтримка осіб (сімей) у складних життєвих обставинах та людей похилого віку.

VI. Оздоровлення та відпочинок пільгових категорій громадян.

VII. Співробітництво та партнерство з громадськими об'єднаннями соціального спрямування.

Одним із ключових шляхів поліпшення соціальної ситуації у Луцькій міській територіальній громаді є розробка та впровадження ефективної соціальної політики. Вона передбачає надання адресної фінансової допомоги для підтримки та поліпшення матеріального стану різних груп населення, а саме:

I. Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи та виявлення соціально незахищених мешканців громади. Виконавцями даного виду роботи у Програмі прописані: Департамент соціальної та ветеранської політики, територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Луцької міської територіальній громади. Заплановано проведення на протязі 2023-2025 рр. такі заходи, а саме:

- проведення семінарів, інформаційно-методичних нарад, розробка рекомендацій з питань соціального захисту незахищених верств населення Луцької міської територіальній громади;

- виявлення соціально незахищених мешканців громади, з метою визначення їх потреб та надання їм соціальної підтримки і необхідних соціальних послуг;

- проведення обстеження матеріально-побутових умов проживання соціально вразливих мешканців Луцької міської територіальній громади;

- проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань соціального захисту населення громади (через засоби масової інформації, виготовлення та розповсюдження буклетів, брошур, інформаційних листівок, розміщення актуальної інформації у соціальних мережах та на офіційних сайтах).

II. Адресна матеріальна підтримка соціально вразливих груп населення громади. Даний вид допомоги фінансується із бюджету Луцької міської

територіальної громади. Передбачено виплати таким категоріям населення, а саме:

1. Надання одноразової адресної грошової допомоги мешканцям населених пунктів Луцької міської територіальної громади, які опинились в складних життєвих обставинах, на лікування, медико-соціальну реабілітацію, протезування, подолання наслідків пожежі, стихійного лиха, техногенних аварій та катастроф, вирішення соціально-побутових проблем (рис.2.1.).

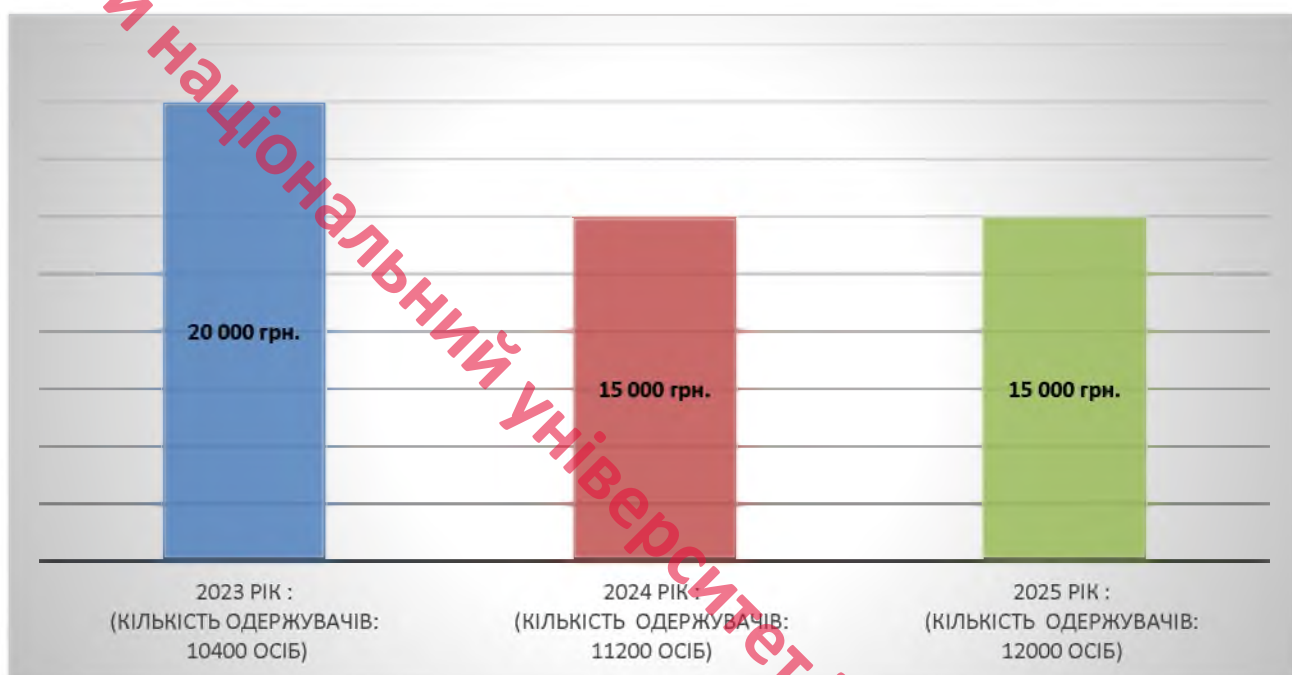

Рисунок 2.1. Обсяг фінансування пороках одноразової адресної грошової допомоги мешканцям, які опинились в СЖО і т.д.

2. Надання одноразової грошової допомоги мешканцям Луцької міської територіальної громади з нагоди державних і релігійних свят, визначних та пам'ятних дат.

3. Надання адресної грошової допомоги окремим групам населення Луцької міської територіальної громади (табл. 2.2.):

1) учасникам бойових дій, яким виповнилось 90 і більше років (щомісяця);

2) видатним громадянам населених пунктів Луцької міської територіальної громади за вагомий внесок у розвиток міста (щомісяця);

3) почесним громадянам міста Луцька при досягненні пенсійного віку (щомісяця);

4) ветеранам ОУН-УПА (щомісяця);

5) вдові трагічно загиблого ліквідатора наслідків аварії на четвертому енергоблоці ЧАЕС (щомісяця);

6) сім'ям загиблих воїнів в Афганістані (щороку);

7) вдовам загиблих під час виконання службових обов'язків працівників правоохоронних органів (щороку);

8) сім'ям при народженні трійні або більшої кількості дітей (одноразово);

9) сім'ям, в яких дітей з інвалідністю виховують батьки з інвалідністю 1-2 групи (щомісяця);

10) особам з інвалідністю з пересадженими органами (в т.ч. дітям) (щомісяця);

11) сім'ям, які виховують двох дітей з інвалідністю (щомісяця);

12) дітям-сиротам та особам з числа дітей-сиріт, які навчаються в закладах вищої освіти III-IV рівня акредитації (щомісяця);

13) «Заслуженим донорам України» Луцької міської територіальної громади (щороку);

14) спортсменам з інвалідністю Луцької міської територіальної громади переможцям, призерам та фіналістам загальнодержавних змагань, учасникам міжнародних змагань – за результатами виступів у попередньому році (щороку).

4. Надання адресної грошової допомоги хворим громадянам пільгових категорій на придбання ліків за пільговими рецептами.

5. Організація вітання з виплатою одноразової грошової допомоги мешканцям громади, яким виповнилося 100 і більше років.

6. Організація вітання з виплатою одноразової грошової допомоги керівникам та активістам громадських організацій з нагоди ювілейних дат та річниць.

7. Проводиться виплата допомоги на поховання деяких категорій осіб виконавцю волевиявлення померлого або особі, яка зобов'язалась поховати померлого та компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги (крім осіб, що обслуговуються соціальними службами).

8. Проведення виплати компенсації за догляд фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на непрофесійній основі.

9. Проводиться виплата адресної грошової допомоги на оплату житлово-комунальних послуг окремим категоріям громадян, перелік яких затверджується рішенням виконавчого комітету (інваліди по зору I, II групи; члени сімей загиблих воїнів-інтернаціоналістів в Афганістані; вдова чоловіка, який загинув, рятуючи людей від пожежі в тролейбусі, члени сімей загиблих (померлих) під час проведення антитерористичної операції, батьки Героїв України, які загинули під час Революції гідності, вдови Героїв Радянського Союзу).

10. Відшкодування витрат за придбані лікарські засоби за пільговими рецептами та надання послуг з безкоштовного зубопротезування громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Таблиця 2.2.

Обсяг фінансування пороках адресної грошової допомоги окремим групам населення Луцької міської територіальної громади

Категорія отримувача допомоги	Роки		
	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Учасники бойових дій, яким	300,0	300,0	300,0

	виповнилось 90 і більше років (щомісяця)			
	Видатним громадянам населених пунктів Луцької міської територіальної громади за вагомих внесок у розвиток міста (щомісяця)	12,0 (кількість отримувачів: 1 особа)	12,0 (кількість отримувачів: 1 особа)	12,0 (кількість отримувачів: 1 особа)
	Почесним громадянам міста Луцька при досягненні пенсійного віку (щомісяця)	700,0 (кількість отримувачів: 10 осіб)	700,0 (кількість отримувачів: 11 осіб)	700,0 (кількість отримувачів: 12 осіб)
	Ветеранам ОУН-УПА (щомісяця)	300,0 (кількість отримувачів: 25 осіб)	300,0 (кількість отримувачів: 25 осіб)	300,0 (кількість отримувачів: 25 осіб)
	Вдові трагічно загиблого ліквідатора наслідків аварії на четвертому енергоблоці ЧАЕС (щомісяця)	12,0 (кількість отримувачів: 1 особа)	12,0 (кількість отримувачів: 1 особа)	12,0 (кількість отримувачів: 1 особа)
	Сім'ям загиблих воїнів в Афганістані (щороку)	90,0 (кількість отримувачів: 9 сімей)	90,0 (кількість отримувачів: 9 сімей)	90,0 (кількість отримувачів: 9 сімей)
	Вдовам загиблих під час виконання службових обов'язків працівників правоохоронних органів (щороку)	10,0 (кількість отримувачів: 10 осіб)	10,0 (кількість отримувачів: 10 осіб)	10,0 (кількість отримувачів: 10 осіб)
	Сім'ям при народженні	90	90	90

	трійні або більшої кількості дітей (одноразово)	(кількість отримувачів: 3 сім'ї)	(кількість отримувачів: 3 сім'ї)	(кількість отримувачів: 3 сім'ї)
	Сім'ям, в яких дітей з інвалідністю виховують батьки з інвалідністю 1-2 групи (щомісяця)	100,0 (кількість отримувачів: 8 осіб)	150,0 (кількість отримувачів: 12 осіб)	200,0 (кількість отримувачів: 16 осіб)
0	Особам з інвалідністю з пересадженими органами (в т.ч. дітям) (щомісяця)	180,0 (кількість отримувачів: 15 осіб)	220,0 (кількість отримувачів: 18 осіб)	250,0 (кількість отримувачів: 20 осіб)
1	Сім'ям, які виховують двох дітей з інвалідністю (щомісяця)	200,0 (кількість отримувачів: 20 осіб)	300,0 (кількість отримувачів: 25 осіб)	400,0 (кількість отримувачів: 30 осіб)
2	Дітям-сиротам та особам з числа дітей-сиріт, які навчаються в закладах вищої освіти III-IV рівня акредитації (щомісяця)	120,0 (кількість отримувачів: 20 осіб)	150,0 (кількість отримувачів: 25 осіб)	180,0 (кількість отримувачів: 30 осіб)
3	«Заслуженим донорам України» Луцької міської територіальної громади (щороку)	15,0 (кількість отримувачів: 15 осіб)	20,0 (кількість отримувачів: 20 осіб)	25,0 (кількість отримувачів: 24 осіб)
4	Спортсменам з інвалідністю Луцької міської територіальної громади переможцям, призерам та фіналістам	10,0 (кількість отримувачів: 15 осіб)	15,0 (кількість отримувачів: 20 осіб)	20,0 (кількість отримувачів: 25 осіб)

загальнодержавних змагань, учасникам міжнародних змагань – за результатами виступів у попередньому році (щороку)			
--	--	--	--

III. Забезпечення реалізації права на пільги окремих пільгових категорій громадян також прописано в Програмі. Виконання ряду заходів фінансується із бюджету Луцької міської територіальної громади. Передбачені такі заходи (табл. 2.3.):

1.Проведення відшкодування коштів підприємствам-надавачам послуг, відповідно до поданих розрахунків з надання пільг на послуги зв'язку пільговим категоріям громадян.

2.Проведення відшкодування вартості проїзду громадянам, віднесеним до 1 та 2 категорії постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.

3.Проведення відшкодування коштів Рівненській дирекції залізничних перевезень відповідно до поданих розрахунків з надання послуг за перевезення пільгових категорій громадян залізничним транспортом.

4.Проведення відшкодування витрат за придбані лікарські засоби за пільговими рецептами громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до п.5 «Порядку використання коштів субвенції з обласного бюджету місцевим бюджетом на пільгове медичне обслуговування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

5.Проведення безоплатного капітального ремонту власних житлових будинків і квартир особам, які мають право на таку пільгу

6.Проведення оплати підписки на газету «Луцький замок» для почесних громадян Луцької міської територіальної громади.

Таблиця 2.3.

Фінансове забезпечення реалізації права на пільги окремих пільгових категорій громадян Луцької міської територіальної громади

№ з\п	Назва заходу	Рік	Обсяги за роками, тис. грн.	Результативні показники (кількість одержувачів)
1	Проведення відшкодування коштів підприємствам-надавачам послуг, відповідно до поданих розрахунків з надання пільг на послуги зв'язку пільговим категоріям громадян	2023	1000,0	1100 осіб
		2024	1000,0	1100 осіб
		2025	1000,0	1100 осіб
2	Проведення відшкодування вартості проїзду громадянам, віднесеним до 1 та 2 категорії постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи	2023	70,0	70 осіб
		2024	80,0	80 осіб
		2025	80,0	80 осіб
3	Проведення відшкодування коштів Рівненській дирекції залізничних перевезень відповідно до поданих розрахунків з надання послуг за перевезення пільгових категорій громадян залізничним транспортом	2023	3000,0	150000
		2024	3500,0	150000
		2025	4000,0	150000
4	Проведення відшкодування витрат за придбані лікарські засоби за пільговими рецептами громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до п.5 «Порядку використання коштів субвенції з обласного бюджету місцевим бюджетом на пільгове	2023	40,0	10 осіб
		2024	40,0	10 осіб
		2025	40,0	10 осіб

	медичне обслуговування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»			
5	Проведення безоплатного капітального ремонту власних житлових будинків і квартир особам, які мають право на таку пільгу	2023	400,0	8 ремонтів
		2024	500,0	9 ремонтів
		2025	600,0	10 ремонтів
6	Проведення оплати підписки на газету «Луцький замок» для почесних громадян Луцької міської територіальної громади	2023	10,0	10 осіб
		2024	15,0	11 осіб
		2025	20,0	12 осіб

Програмою також передбачені також заходи, що спрямовані на піклування про здоров'я, довголіття та добробут людей похилого віку, а саме:

– сприяння активному довголіттю літніх людей (шляхом надання психологічної і соціальної підтримки, сприяння їх діловій активності, сприяння громадській активності людей похилого віку, участі у створенні та діяльності об'єднань громадян, сприяння залученню громадян похилого віку до творчості, спілкування, духовного розвитку, взаємодопомоги та ін.);

– надання гарячого харчування для громадян, які обслуговуються територіальним центром соціального обслуговування (надання соціальних послуг) міста Луцька;

– організація урочистостей та концертів з нагоди відзначення державних та релігійних свят для громадян, які обслуговуються територіальним центром соціального обслуговування.

IV. Підтримка внутрішньо переміщених осіб. Велику увагу Луцька громада приділяє соціальному захисту та підтримки внутрішньо переміщеним особам. На час дії воєнного стану Департамент соціальної та ветеранської політики за кошти Луцької міської територіальної громади, коштів благодійних фондів та організацій організовує харчування вимушено переселених осіб.

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Луцької міської територіальної громади, виконавчі органи Луцької міської ради за кошти благодійних фондів та організацій відбувається забезпечення вимушено переселених осіб предметами першої необхідності, тощо.

V. Підтримка осіб (сімей) у складних життєвих обставинах, людей похилого віку. Для виконання даного завдання Департамент соціальної та ветеранської політики, територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Луцької міської територіальної громади передбачив виконання ряд заходів, а саме:

1. Надання дозволу мешканцям громади на безкоштовне користування послугами територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Луцької міської територіальної громади.

2. Організація надання громадянам з числа соціально-вразливих груп населення Луцької міської територіальної громади допомоги у вигляді продуктів харчування, одягу, взуття, технічних засобів реабілітації, засобів особистої гігієни тощо, які надходять як гуманітарна допомога.

3. Сприяння активному довголіттю літніх людей, шляхом: надання психологічної і соціальної підтримки; сприяння їх діловій активності; сприяння громадській активності людей похилого віку, участі у створенні та діяльності об'єднань громадян; сприяння залученню громадян похилого віку до творчості, спілкування, духовного розвитку, взаємодопомоги та ін.

4. Безкоштовне забезпечення дров'яною продукцією на опалювальний сезон окремих категорій мешканців Луцької міської територіальної громади. (Перелік категорій громадян щорічно затверджується розпорядженням міського голови). (Даний захід забезпечується КП «Парки та сквери м. Луцька» та ін. виконавці робіт по знесенню дерев за бюджетні кошти, департамент соціальної та ветеранської політики, управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді).

VI. Оздоровлення та відпочинок пільгових категорій громадян.

Організація оздоровлення та відпочинку дітей пільгових категорій населення. На даний захід передбачено фінансове забезпечення у розмірі:

- 2023 рік : 1000,0 тис. грн. (кількість одержувачів: 100 осіб);
- 2024 рік : 1600,0 тис. грн. (кількість одержувачів: 100 осіб);
- 2025 рік : 1600,0 тис. грн. (кількість одержувачів: 100 осіб).

Забезпечення санаторно-курортними путівками ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань». На забезпечення даних заходів передбачено таке фінансування:

- 2023 рік : 1000,0 тис. грн. (кількість одержувачів: 100 осіб);
- 2024 рік : 1200,0 тис. грн. (кількість одержувачів: 100 осіб);
- 2025 рік : 1500,0 тис. грн. (кількість одержувачів: 100 осіб).

VII. Співпраця з громадськими об'єднаннями. Важливою складовою у розвитку соціальної сфери громади є співпраці та підтримка громадських об'єднань, які надають соціальні послуги.

Це і участь у роботі зборів, пленумів і конференцій громадських, благодійних організацій соціального спрямування, проводити зустрічі з їх активами; надання фінансової підтримки статутної діяльності громадським організаціям ветеранів, осіб з інвалідністю та жертв нацистських переслідувань, діяльність яких поширюється лише на територію Луцької міської територіальної громади; здійснення фінансової підтримки діяльності громадських об'єднань, які надають соціальні послуги; надання коштів для проведення оплати за послуги водо- та теплопостачання Луцькому учбово-виробничому підприємству УТОС в межах бюджетних асигнувань, згідно з наданими розрахунками за фактичним використанням зазначених послуг; здійснення фінансової підтримки Волинського обласного осередку Всеукраїнської молодіжної громадської організації людей з інвалідністю по зору «Генерація успішної дії» для забезпечення діяльності студії друку шрифтом Брайля; сприяння у створенні безбар'єрного простору для

маломобільних груп населення шляхом координації діяльності виконавчих органів Луцької міської ради та громадських об'єднань, в тому числі у форматі роботи комітету забезпечення доступності осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури.

Важливою підтримкою громадських організацій є надання фінансової підтримки громадським організаціям, діяльність яких поширюється лише на територію Луцької міської територіальної громади, для проведення заходів соціального спрямування (збори, конференції, семінари, тренінги, майстер-класи, благодійні акції, урочистості з нагоди визначних дат тощо). В 2024 році із бюджету Луцької міської територіальної громади було виділено 110,0 тис. грн. на підтриману 11 організацій (заходів) громадським організаціям, в 2025 році закладено виділити із бюджету Луцької міської територіальної громади 120,0 тис. грн. на проведення 12 різноманітних заходів соціального спрямування. Також із бюджету Луцької міської територіальної громади передбачено надання фінансової соціальної підтримки громадським організаціям для здійснення екскурсійних поїздок та оплата комунальних послуг громадським організаціям.

Проведене дослідження дало підстави для висновку, що соціальний захист жителів Луцької міської територіальної громади здійснюється комплексно, загалом охоплює всі проблемні напрями надання соціальної допомоги і соціальних послуг, зорієнтований на врахування запитів та потреб жителів громади.

2.2. Напрями удосконалення механізмів соціального захисту населення в Луцькій міській територіальній громаді

Необхідною умовою сталого розвитку є соціальна стабільність в суспільстві. «В умовах ринку та євроінтеграції визначальне питання, яке постає перед Україною, – прийняття прозорої та чіткої схеми дій щодо ефективного

державного регулювання системи соціального захисту. Це має супроводжуватися формуванням високої якості життя та підвищення добробуту населення через запровадження високих соціальних стандартів і становлення здорового соціального клімату в державі. Як уже зазначалося, державна політика повинна відновити довіру суспільства до інститутів влади та віру в соціальну справедливість, що формується через використання економічно-правових важелів державного впливу» [41].

Формуючи «механізм інституційного регулювання сфери соціального захисту населення, держава може спрямовувати зусилля у двох напрямках. Перший передбачає сприяння державних та недержавних інститутів у підтриманні високих життєвих стандартів і втручання в основні механізми виробництва та розподілу. Окремі науковці називають цей підхід універсальним.

Другий напрям соціальної політики зорієнтований на найнезахищеніші прошарки населення і реалізується через допомогу малозабезпеченим сім'ям, доходи котрих нижчі від прожиткового мінімуму, допомогу з безробіття, пенсійне забезпечення за віком та втратою працездатності, мінімальний або гарантований доступ до медичних послуг» [18, с. 143].

Але враховуючи постійний та хронічний дефіцит державного бюджету в Україні важелі державного регулювання переважно спрямовані на застосування другого напрямку.

З метою запровадження «соціально-орієнтованої моделі розвитку економіки державні органи влади повинні у найближчі терміни визначити два основних напрями діяльності: 1) активну політику зайнятості; 2) адресну соціальну політику. Ця модель передбачає не лише соціальний захист, а й створення такого організаційно-економічного механізму, який би сприяв зменшенню частини населення, котре потребує соціальної допомоги. Вона повинна увібрати все краще, що результативно діє в країнах з ринковою економікою. Це:

- активний попереджувальний характер політики соціального захисту;

- створення соціальних та правових умов для реалізації економічної ініціативи громадян;
- оптимальний обсяг перерозподілу ВВП через бюджет на кожному етапі розвитку;
- активна участь приватних і громадських організацій у наданні соціальних послуг і благ соціально незахищеним категоріям громадян;
- реалізація ідей соціальної солідарності й субсолідарності;
- пріоритет соціально незахищених категорій громадян» [18, с. 145].

Для формування ефективного організаційно-функціонального забезпечення системи соціального захисту Луцької міської територіальної громади доцільно застосувати інтегрований підхід, який би дозволив запровадити чіткі механізми взаємоузгодженої іскоординованої діяльності всіх суб'єктів вироблення й реалізації місцевої політики соціального захисту, комплексно вирішувати завдання щодо підвищення якості соціальних послуг, попередження та усунення соціальних ризиків, формування сприятливого соціального середовища територіальної громади.

При цьому «запровадження інтегрованої моделі організаційно-функціонального забезпечення соціального захисту жителів територіальної громади має базуватись на формуванні таких базових умов:

- солідарності – єдності жителів громади, яка породжує єдність інтересів, завдань, стандартів і взаєморозуміння, або ж ґрунтується на них;
- субсидіарності, яка визначає розподіл повноважень між різними суб'єктами місцевого самоврядування, наприклад структурними підрозділами виконавчого комітету і старостами;
- самоуправління, що визначає можливості та повноваження територіальної громади для забезпечення доступу до якісних соціальних послуг жителів всіх населених пунктів;
- самоорганізації, яка забезпечує вирішення локальних соціальних проблем самими жителями територіальної громади» [36].

Удосконалення механізмів соціального захисту населення в Луцькій міській територіальній громаді може включати різноманітні заходи та програми, спрямовані на поліпшення якості життя громадян і забезпечення їхнього соціального добробуту. Ось деякі можливі напрями удосконалення:

1. Розвиток системи соціальних послуг. Запровадження нових соціальних послуг, орієнтованих на потреби конкретних категорій населення (наприклад, допомога молодим сім'ям, людям похилого віку, людям з інвалідністю тощо). Розширення мережі центрів надання соціальних послуг і підвищення їхньої доступності.

2. Стимулювання зайнятості та професійної реабілітації. Розробка програм підтримки для безробітних, включаючи навчання новим професіям, підтримку підприємництва та малих бізнесів, а також створення сприятливих умов для працевлаштування людей з обмеженими можливостями.

3. Підвищення соціальних стандартів. Активізація заходів щодо підвищення рівня соціальної допомоги, пенсій, доплат за дітей, матеріальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та інших видів соціальної підтримки.

4. Розвиток житлової політики. Забезпечення доступності житла для малозабезпечених категорій населення шляхом будівництва соціального житла, надання допомоги у вирішенні житлових проблем, впровадження програми соціальної оренди тощо.

5. Підтримка сімей та дітей. Розробка програми підтримки сімей з дітьми, включаючи надання безкоштовних або пільгових послуг у сфері освіти, медицини, культури, спорту, а також матеріальну допомогу сім'ям у складних життєвих ситуаціях.

6. Соціальна реабілітація та підтримка вразливих категорій населення. Створення центрів соціальної реабілітації для людей, які опинилися у складних життєвих ситуаціях (бездомні, жертви насильства, біженці тощо), надання їм необхідної підтримки та адаптації до повсякденного життя.

7. Залучення громади до розробки та реалізації програм соціального захисту. Проведення громадських обговорень, консультацій та опитувань для

визначення пріоритетів у сфері соціального захисту та врахування їх при прийнятті рішень.

Ці напрями можна розглядати як початкову базу для розвитку імплементації нових механізмів соціального захисту в Луцькій міській територіальній громаді.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку країни соціальний захист стає ключовим для забезпечення добробуту населення. Це складний механізм, що включає економічні, правові, організаційні та психологічні аспекти, спрямований на підтримку як соціально вразливих, так і активних економічно громадян. Аналіз структур соціального захисту в Україні свідчить про його розгалужену природу та широкий охоплюючий характер. Соціальний захист включає низку законодавчо визначених гарантій і прав, які забезпечуються державними та приватними соціальними інституціями, маючи на меті створення умов для життєзабезпечення та активного існування різних соціальних груп, (передусім, соціально вразливих верст населення) і ці гарантії реалізуються через наднаціональний перерозподіл доходів.

Система соціального захисту населення складається з різних відособлених структурних компонентів, які включають інститути різних сфер життя суспільства. До цих компонентів відносяться інститути економіки, соціальної сфери, політики, організацій, а також правові норми. Функціонування та розвиток цієї системи забезпечується за допомогою різних інституційних механізмів, таких як соціальні права, гарантії та стандарти, встановлені державою. Ці механізми, соціальні інститути, не лише визначають якісні характеристики взаємодії між людьми, підприємствами та державою, але й конкретизують їхню свідому діяльність в організації функціонування соціального захисту населення та регулюванні соціально-економічних відносин.

Розвиток системи соціального захисту в Луцькій міській територіальній громаді обумовлений особливостями потенціалу даної території і завжди має свою унікальність. В зв'язку з незначним терміном існування Луцької міської територіальної громади, різним потенціалом розвитку населених пунктів, які входять до її складу, підвищенням вимог функціонування соціальної сфери і складністю їх задоволення в умовах ресурсної обмеженості, система соціального захисту громади знаходиться на стадії формування, однак всі

напрями державної політики соціального захисту населення реалізуються на належному рівні з врахуванням потреб жителів територіальної громади.

Організаційне забезпечення соціального захисту в цілому дозволяє ефективно реалізувати соціальну політику та гнучко реагувати на потреби місцевої громади. Дослідження показують, що основою функціонування соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади є програмний підхід. Основні завдання та заходи соціального захисту реалізуються через програми соціально-економічного розвитку громади та місцеві соціальні програми, що сприяє вирішенню актуальних соціальних проблем.

У напрямі удосконалення забезпечення реалізації механізму соціального захисту жителів Луцької міської територіальної громади доцільно застосовувати інтегрований підхід, який би дозволив сформувати цілісну модель соціального захисту органічно вмонтувавши в неї інтегровану систему управління, процеси та технології. На сьогоднішньому етапі формування управлінської системи досліджуваної територіальної громади дуже важливо виробити й нормативно закріпити чіткі процедури стратегування соціального розвитку громади і соціального захисту її жителів, які були б зорієнтовані на забезпечення цілісного механізму стратегічного управління на основі розробки переліку взаємоузгоджених програмних документів: стратегій, місцевих програм, планів, проектів. З метою забезпечення якісного надання соціальних послуг жителям Луцької міської територіальної громади органам місцевого самоврядування доцільно зосередити увагу на ефективному вирішенні завдань щодо: забезпечення підвищення професійної кваліфікації працівників комунальних установ – надавачів соціальних послуг; координації діяльності суб'єктів системи надання соціальних послуг; налагодження взаємодії комунальних установ надання соціальних послуг з підприємницькими структурами в питаннях надання допомоги вразливим групам населення; забезпечення дотримання прав отримувачів соціальних послуг тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белова І.М., Семенишена Н.В. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Економічні науки*. 2021. Вип. 34. С. 92–107.
2. Болотіна Є.В., Шубна О.В. Особливості фінансування та управління системою соціального захисту населення в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 120–126.
3. Бондар М. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/976/934> (дата звернення: 06.04.2024).
4. Бондар М.І. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/976/934> (дата звернення: 16.05.2024).
5. Вітер В.І. Теоретичні засади системи соціального захисту в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009. № 11. С. 169–176.
6. Гудзь А.О. Система соціального захисту України та місце в ній недержавного соціального забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2019. № 40. С. 106–109.
7. Гузенко О., Хайлова Т. Право соціального забезпечення: рольовий сегмент та принципи. *Соціальні права та їх захист адміністративним судом* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 вер. 2020 р. Київ, 2020. С. 21–24.
8. Данилюк О.І. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7056> (дата звернення: 30.04.2024).
9. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. Соціальні права та їх захист адміністративним судом. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8> (дата звернення: 30.04.2024).

10. Деякі питання адміністрування надання місцевими державними адміністраціями і територіальними громадами соціальної підтримки у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей: *Наказ* Мінсоцполітики від 30.12.2020 р. № 868. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN066231> (дата звернення: 20.04.2024) .

11. Загальна декларація прав людини: від 10.12.1948р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 25.04.2024).

12. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення: Конвенція МОП від 28.06.1952 р. № 102. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text (дата звернення: 25.04.2024).

13. Конституція України: офіц. текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.04.2024).

14. Лубкей Н.П. Формування ефективного фінансового механізму. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/36_2019_ukr/53.pdf (дата звернення: 25.04.2024).

15. Насібова О.В. Фінансовий механізм соціального захисту як інструмент регулювання рівня життя *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 48–54.

16. Огінська А.Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. *Економіка та держава*. 2018. № 4. С. 131–136.

17. Осіпова Л.В. Особливості соціального забезпечення в умовах глобалізації економічного простору. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 1. С. 78–83.

18. Павлова Л.О. Політико-економічний аналіз системи соціального захисту населення в Україні : дис... канд. екон. наук : 08.00.01 / Львівський національний ун-т імені І.Франка. Львів, 2015. 230 с.

19. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Волинської області: Розпорядження Кабінет Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 708-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

20. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 28.12.2007 р. № 107-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14> (дата звернення: 22.05.2024).

21. Про добровільне приєднання територіальної громади Прилуцької сільської ради до територіальної громади міста Луцька: рішення Луцької міської ради від 25.09.2019 № 63/43. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/pro-dobrovilne-pryiednannia-terytorialnoi-hromady-prylutskoi-silskoi-rady-do-terytorialnoi-hromady-mista-lutska> (дата звернення: 25.03.2024).

22. Про жертви нацистських переслідувань: Закон України від 23.03.2000 № 1584-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1584-14#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

23. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

24. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 20.03.2024).

25. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 19.10.2022 р. № 2698-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

26. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 05.11.2021 р. № 1871-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

27. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 18.10.2022 р. № 2682-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

28. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 15.02.2022 р. № 2040-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

29. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 № 2195-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

30. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 25.08.2022)

31. Про соціальні послуги: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

32. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 14.12.2021 р. № 1954-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

33. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 15.02.2022 р. № 2040-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

34. Програма соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади на 2023–2025 роки : від 30.11.2022 №37/54. URL: <http://www.social.lutsk.ua/mprogram.php> (дата звернення: 25.03.2024).

35. Програма соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади на 2023–2025 роки (зі змінами): від 29.11.2023 №5375. URL: <http://www.social.lutsk.ua/mprogram.php> (дата звернення: 25.03.2024).

36. Реформи та людський розвиток – ключові питання, якими займається Бюро соціальних і політичних розробок. URL: <https://www.prostir.ua/?news=reformy-ta-lyudskyj-rozvytok-klyuchovi-pytannayakumu-zajmajetsya-byuro-sotsialnyh-i-politychnyh-rozrobok> (дата звернення: 25.03.2024).

37. Руженський М.М. Соціальний захист населення України : навч. посіб. Київ : ПК ДСЗУ, 2022. 546 с.

38. Руженський М.М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці: дис. ... д-ра екон. наук. 08.00.01. Київ, 2016. 411 с.

39. Слюсаренко К.В., Садовенко М.М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27%281%29_12 (дата звернення: 25.03.2024).

40. Смирнова І.І., Лихошва О.Ю. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3(61). С. 205–212.

41. Шевченко О., Мінаєва А. Інститути соціального захисту населення: реформування як фактор нівелювання соціальних асиметрій. *Таврійський науковий вісник. Економіка*. 2020. № 3. С. 123–129.

ДОДАТКИ

Додаток А

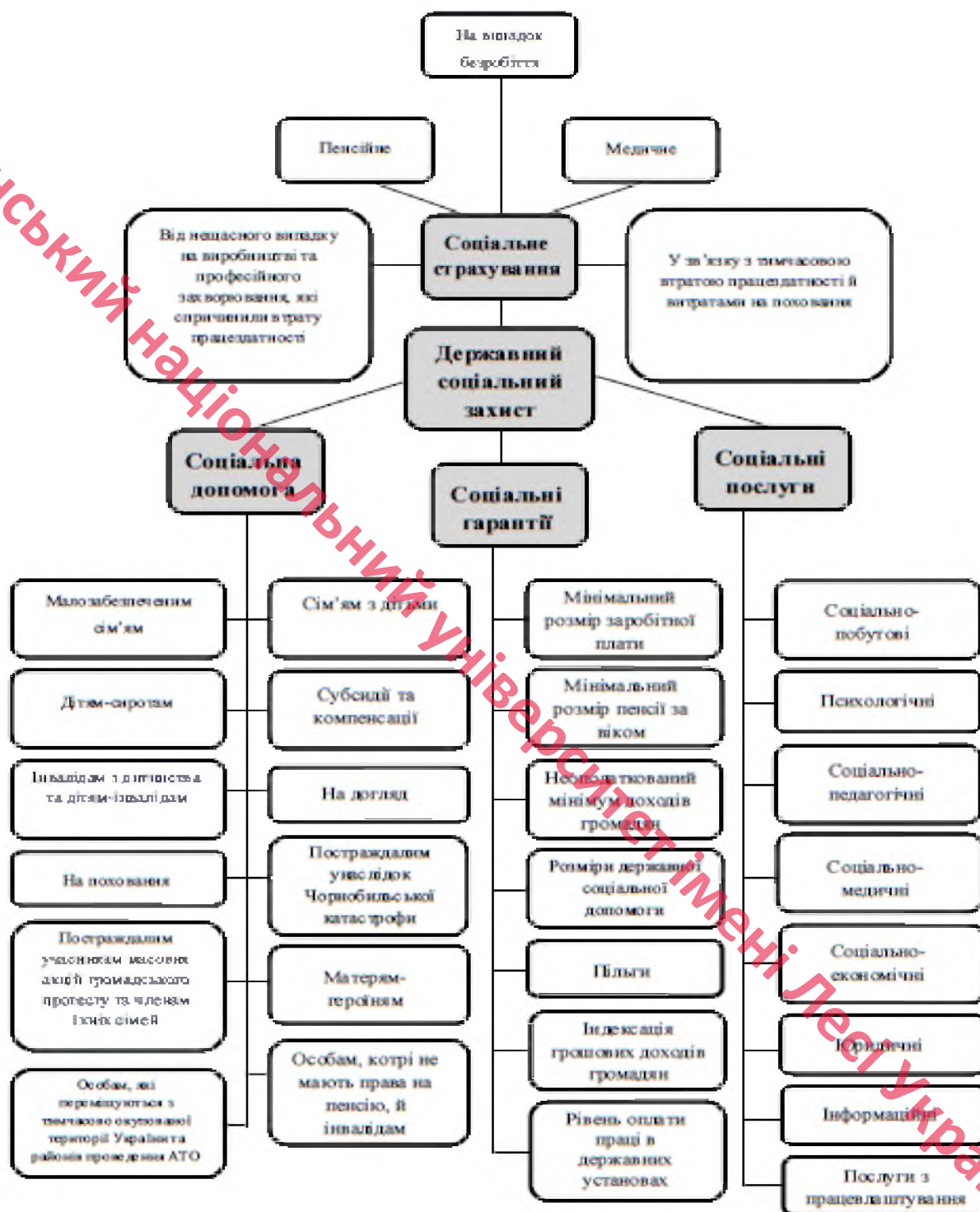

Рисунок 1. Структура державної системи соціального захисту населення в Україні